

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ Г.С. СКОВОРОДИ**

**УКРАЇНСЬКИЙ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
ІМЕНІ Г.Ф. КВІТКИ-ОСНОВ'ЯНЕНКА**



ФІЛОЛОГІЯ ХХІ СТОЛІТТЯ

**Збірник наукових праць
студентства й наукової молоді**

(за матеріалами X Всеукраїнської науково-практичної
конференції студентства й наукової молоді,
Харків, 29 квітня 2020 року)

УДК: 881 + 883 + 882 + 882 + 808
Ф 56

Затверджено редакційно-видавничою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (протокол № 4 від 15.06.2020 року)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Голобородько Костянтин Юрійович – доктор філологічних наук, професор, декан українського мовно-літературного факультету імені Г.Ф. Квітки-Основ'яненка

Олексенко Олена Андріївна – кандидат філологічних наук, професор, завідувач кафедри української мови

Маленко Олена Олегівна – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри українознавства та лінгводидактики

Мельників Ростислав Володимирович – кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри української літератури та журналістики імені професора Леоніда Ушкалова

Лебеденко Юлія Миколаївна – кандидат філологічних наук, доцент, координатор з наукової роботи українського мовно-літературного факультету імені Г.Ф. Квітки-Основ'яненка

Сергієнко Катерина – голова студентського наукового товариства українського мовно-літературного факультету імені Г.Ф. Квітки-Основ'яненка

Автори публікацій несуть відповідальність за достовірність фактичних даних, чіткість викладу тексту, цитування, а також мовно-стилістичний рівень написання матеріалів.

Філологія ХХІ століття [Електронне видання] : Збірник наукових праць студентства й наукової молоді, Харків, 29 квітня 2020 р. / Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди ; [редкол.: К. Ю. Голобородько (голов. ред) та ін.]. – Харків, 2020. – 116 с.

©Харківський національний педагогічний
 університет імені Г.С. Сковороди, 2020
 ©Автори публікацій, 2020

Коваль Ольга Миколаївна

Методика формування мовної особистості на уроках розвитку зв'язного мовлення в 10 класі 37

Корольова Олена Вікторівна

Важливість формування словникового запасу студентів-іноземців у вивченні курсу «Ділова українська мова» 39

Лісовська Юлія Анатоліївна

Фемінитиви в українській мові: соціолінгвістичне опитування 41

Литвин Анна Геннадіївна

Трансформації прізвищ на ґрунті іншої мови 45

Мацуцина Аліна Дмитрівна

Прецедентне ім'я як об'єкт мовної гри в політичному жаргоні 51

Меделяєва Аліна Олександрівна

Структура макроконцепту «держава» в художньому дискурсі П. Загребельного 52

Мусійко Світлана Віталіївна

Займенник як один із засобів інтимізації в поетичному мовленні Т.Г.Шевченка 55

Нестерович Аліна Володимирівна

Нелітературні називання представників політикуму в сучасній українській мові (на матеріалі словників лексико-словотвірних інновацій А.Нелюби та Є. Редька) 57

Ніфантиєва Тетяна Миколаївна

Метод вправ у формуванні мовних компетентностей учнів з порушенням мовленнєвого розвитку в 5 класі 62

Сергієнко Богдана Борисівна

Гуцульські фонетичні діалектизми в романі Марії Ткачівської «Голос перепілки» 64

Сергієнко Катерина Євгенівна

Синтаксичні засоби інтимізації та експресивності в поетичній збірці «Сад нетанучих скульптур» Ліни Костенко 67

Титаренко Олена Андріївна

Емотивно-експресивний модус текстів Оксани Забужко: постановка лінгвістичної проблеми 71

балада, драматичні поеми; Іл. Іван Васильович Остафійчук . Київ : Радянський письменник, 1987. 207 с. 4. **Палійчук А.Л.** Риторичні питання і риторичні твердження як елементи наративного коду інтимізації у художньому тексті. Нова філологія. 2010. № 39. С. 142 – 148. 5. **Чабаненко В.А.** Основи мовної експресії. Київ: Вища школа, 1984. 167с.

Титаренко Олена Андріївна

Харків, ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Наук. кер.: к. філол. н., проф. О.О. Маленко

ЕМОТИВНО-ЕКСПРЕСИВНИЙ МОДУС ТЕКСТІВ ОКСАНИ ЗАБУЖКО: ПОСТАНОВКА ЛІНГВІСТИЧНОЇ ПРОБЛЕМИ

Поняття емотивності й експресивності мови як наукової проблеми розглядали свого часу Ш. Баллі, Р. Якобсон, М. Бахтін, В. Виноградов; згодом внесок у розробку цього питання зробили українські мовознавці С. Єрмоленко, В. Ковальов, Л. Ставицька, О. Тодор, В. Чабаненко та ін. Проте наукове осмислення емотивності та розуміння емотивного як окремого текстового модусу потребує глибшого аналізу. Актуальності цьому питанню додає прагматичний аспект емотивного модусу, який, за Ф. Бацевичем, траслює характер сприймання автором «реального світу» як основи творення «текстового світу» [1, с. 27].

Мета поданого дослідження полягає у виявленні й описі лінгвальних репрезентантів емотивно-експресивного модусу як ідіостильового та прагматичного ресурсу текстів відомої української письменниці, публіцистки, перекладачки Оксани Забужко.

Індивідуальний стиль автора втілюється у цілій системі експресивних лексичних одиниць, серед яких чільне місце належать експресемам трьох основних класів – експресивним іменникам, прикметникам та дієсловам. Експресивне слово стає художньо-образним механізмом, деталлю, яка репрезентує національні чи індивідуальні погляди, переконання, риси характеру автора або персонажа твору [3, с. 92]. Окрім ідіостильового навантаження, емотивно-експресивні ресурси мови мають вихід на прагматику тексту, тобто на механізми його творення відповідно до авторської інтенції, художньої мети, світоглядних цінностей, у межах яких формується емотивно-оцінна спрямованість тексту.

Ідіостильовим маркером Оксани Забужко є потужна експресивність контексту, тобто емотивний модус тут виявлений максимально. Для цього письменниця використовує як лексичний, так і граматичний рівні мови. Лексико-граматичні моделі, зокрема з діалектного мовлення, насичують мовний простір її творів. Письменниця часто звертається до експресивно насажених діалектизмів, наприклад: *пацнути, биндища, сорома, глемездисько, мугиряки, талярлице, прекаnudний, коцем'яло, притицялася, тюгукати, стрійще, прекандюбелий, громадило, пухнявка, чуперло, моцненно* та ін.

Зазвичай до основи діалектних слів додаються експресивно забарвлені афікси: префікс *пре-*, що вказує на збільшену ознаку; префікс *при-*, який вказує на часткову ознаку чи дію; суфікси *-иськ*, *-їськ*, *-ищ*, *-йщ*, *-л*, *-ил*, утворюють слова переважно з емоційно-негативним відтінком; прикметниковий та прислівниковий суфікс *-енн*, що надає слову збільшеної ознаки. Чільне місце в ідіостилі письменниці займають складні слова з експресивним компонентом у структурі значення: *доскоцько-допитацька*, *вхлебтуючи-всьорбуючи*, *гризоти-мерзлоти*, *ціпонькі-дрібоньки*. Такі лексичні конструкції дозволяють авторці змодельовати більш конкретну картину подій, явищ, образів, персонажів, про які йдеться. Також цей прийом дає можливість зробити акцент на певній рисі героя чи показати його ставлення до ситуації. Мова персонажів насичена вигукowymi формами типу: *Грець!*, *Бовва!*, *Ух-ух!*, *Ба!*, *Хіть!*, *Трру!*, *Цуур!*, *Тарарах!* *Боже!*, *от тобі й раз!*, *чортяка би побрав!* та ін. Вони передають широкий спектр емоцій і почуттівне лише в мовленні героїв, а й в авторській оповіді. Так само виявом експресії може слугувати текстова маніфестація ненормативної лексики, проте це не стільки данина постмодерністському світовідчуттю, скільки спроба створити новий образ сучасної жінки, подати інтерпретацію її сексуальності, зайти на територію чоловіків та влаштувати бунт проти стереотипного бачення жіноцтва.

Таким чином, проведене дослідження засвідчило продуктивність емотивно-експресивного модусу в текстах Оксани Забужко як стильової ознаки й текстотвірного засобу. Розглянуті мовні засоби більш представлені у художній спадщині авторки, проте в її есеїстиці та публіцистиці («Український палімпсест: Оксана Забужко у розмові з Ізою Хруслінською», «З мапи книг і людей») емотивно-експресивна лексика теж прослідковується у вигляді діалектних слів із емоційно-забарвленими афіксами, вигуків та нецензурних виразів. Усе залежить від авторського наміру й контекстної настанови, з якою вживаються ці мовні одиниці. Аспект прагматики в цьому разі потребує детального вивчення, аналізу й опису.

Література

1. **Бацевич Ф.С.** Нариси з теорії тексту : Монографія. Львів, 22019. 280 с.
2. **Громова Н.** Мовні контрасти як засоби експресивності у творах О. Забужко та Ю. Андруховича. Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства : зб. наук. праць / ред. кол.: В. В. Барчан [та ін.]. Ужгород : Говерла, 2011. Вип. 16. С. 357-360.
3. **Гуйванюк Н.В.** Лексичні й синтаксичні експресеми як засіб суб'єктивізації висловлення (на матеріалі творів буковинських письменників). Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 10 : Проблеми граматики і лексикології української мови. 2011. Вип.7. С. 90-96.
4. **Забужко О.** З мапи книг і людей. Чернівці : Meridian Czernowitz, 2012. 376 с.
5. **Забужко О.** Казка про калинову сопілку. К. : Факт, 2000. 84 с.
6. **Забужко О.** Польові дослідження з українського сексу: Роман. К.:Згода, 1996. 142 с.
7. **Забужко О.** Український палімпсест: Оксана Забужко в розмові з Ізою Хруслінською. К. : Комора, 2014. 408 с.